

ego

DEZE MAAND

Bert Vuysje: Ome Ben is weg. Pag. 3

Peter Morée: If. Subliem. Pag. 8 en 9

Dick Zaal: Vandeloo en Campert. Pag. 15 en 13

Minderen, meerderen, mensen

In de eerste helft van oktober is bij de uitgeverij Bosch en Keuning N.V. in de Anthos-serie het boekje 'Minderen, meerderen, mensen' van Andries de Jong verschenen. Andries de Jong is een jonge man, tot voor kort dienstplichtig militair en lid van het hoofdbestuur van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen.

Zijn boekje valt uiteen in drie grote hoofdstukken. In het eerste beschrijft hij vooral hoe de dienstplichtige militair de militaire samenleving ervaart en daarop reageert, hoe de krijgstuicht en de uitoefening daarvan inwerkt op de psyche van de dienstplichtige militair en daar gevoelens van angst, passiviteit en onverschilligheid doet ontstaan, hoe wederzijds tussen meerderen en minderen een sfeer van wantrouwen groeit, waardoor een werkelijke beoordeling van de ander als regel bij voorbaat gefrustreerd is. Het is vooral op dit hoofdstuk dat de ondertitel van het boek 'leven en geleefd worden in de militaire dienst' van toepassing is. In het tweede hoofdstuk maakt De Jong duidelijk wat de opzet is van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen, behandelt hij de gang van zaken bij de z.g. contactcommissies en vertelt hij van de pogingen die de Militaire Inlichtingen Dienst heeft ondernomen om via de bestuursleden van de V.V.D.M. gegevens te verzamelen over militairen en commandanten. Het is vooral dit laatste deel van het boek dat ogenblikkelijk de aandacht van de pers heeft gekregen en waarover, als ik het goed weet, nu ook al door kamerleden vragen zijn gesteld aan de minister.

In het derde hoofdstuk gaat de schrijver nader in op het proces dat als regel wordt aangeduid met de woorden 'democratisering binnen de strijdkrachten'. Niet alleen spreekt hij in dit hoofdstuk uit dat hij democratisering binnen de strijdkrachten mogelijk en noodzakelijk acht maar hij geeft ook vele, waardevolle, suggesties, waardoor het proces van democratisering zou kunnen worden gestimuleerd. Een der belangrijkste daarvan acht ik de gedachte om in de strijdkrachten nauwkeuriger te gaan onderscheiden in wat de schrijver noemt: de oefensfeer, de werksfeer en de leefsfeer.

In de leefsfeer zou er dan naar moeten worden gestreefd de militair geheel te eerbiedigen in zijn persoonlijke vrijheid en zijn persoonlijke smaak, in de werksfeer zou de normale verhouding werkgever-werknemer behoren te behoren te bestaan waarbij niet gewerkt wordt met militaire bevelen maar, zoals in een burgerbedrijf, met werkopdrachten, in de oefensfeer, waarbij dus beoefend wordt hoe in eventuele gevechtshandelingen zou moeten worden gehandeld, zou het militaire bevel wel op zijn plaats zijn. In deze gedachte breekt De Jong dus met de traditionele opvatting dat de militair vier en twintig uur van de dag militair is. Hij wil dat de militair slechts voor een duidelijk bepaald deel van de dag of de week militair zal zijn en voor de rest normaal als werknemer en particulier persoon zal worden beschouwd en behandeld.

Men kan er natuurlijk over twisten of het wel altijd mogelijk zal zijn deze sferen zo nauwkeurig te onderscheiden en te scheiden als De Jong op papier doet maar ik ben ervan overtuigd dat in zijn gedachte de sleutel schuilt naar een verdergaande mogelijkheid van democratisering binnen de strijdkrachten.

Ik heb deze punten slechts aangehaald om de lezer enige indruk te geven van het boek. Ik moet zeggen dat ik het een bijzonder goed boek vind. Ik vind het haast wonderlijk dat een jongeman die nog maar net de militaire dienst heeft verlaten zo beheerst en zonder rancune, zo verstandig en met een zeker understatement over de militaire samenleving kan spreken. Ik heb ook nooit zo rustig en ontspannen door een dienstplichtig militair horen spreken over de ervaringen van de militaire dienst. Dit boekje moet niet alleen gelezen worden door dienstplichtige militairen maar vooral ook door commandanten en onder-commandanten en eigenlijk door allen die zich ernstig met de problemen van de militaire samenleving willen bezig houden. Wij komen er in nog enkele nummers van ons blad op terug.

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

Nr. 11, november
8ste jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 - 2878

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

*Dag papa. Even uitwijken als hij
met zijn privé-vliegtuig op zaken-
reis gaat.*

Ome Ben is vertrokken

JAZZ

We zijn de beste tenorist van Nederland kwijt. Na een driejarig verblijf in Amsterdam is 'Ome Ben' Webster verhuisd naar Kopenhagen. Daarmee is een eind gekomen aan een periode die vooral voor een aantal oudere jazzliefhebbers de vervulling van hun liefste wens betekende: het regelmatig 'live' kunnen horen van een van de interessantste tenorsaxofonisten uit de middle jazz. Want hoewel Ben Webster (60) in de meeste jazz-geschiedenisboekjes ergens op het tweede plan wordt gesitueerd (als verdienstelijk volgeling van tenor-pionier Coleman Hawkins) wordt hij door veel kenners aanzienlijk hoger aangeslagen. Zij beschouwen hem (terecht) als een van de vijf of zes grootste tenoristen uit de jazz.

Websters spel staat qua toon weliswaar vrij dicht bij dat van Hawkins, maar het bevat toch ook een belangrijk aantal strikt persoonlijke elementen. Webster bouwt zijn soli niet op uit gebroken akkoorden of variaties daarop, maar uit rechte lijnen melodische frasen, soms afgewisseld door krachtig riff-werk. De diepe, grommende geluiden waarmee hij zijn climaxen opbouwt, zijn volstrekt uniek. Webster weet als geen ander brute kracht te paren aan volmaakte beheersing. In langzaam tempo, wanneer hij zijn gave toon soms terugneemt tot er slechts vibrerende adem overblijft, maakt hij sublieme verleidersmuziek.

Maar het opvallendste aspect van zijn spel van de laatste jaren is de enorme zekerheid waarmee hij zijn improvisaties opbouwt. Na zo'n veertig jaar muziek maken hoeft hij geen nieuwe ideeën meer te ontwikkelen om te kunnen boeien. Ook wanneer zijn soli kennelijk noot voor noot vaststaan, weet hij er toch zoveel overtuiging en enthousiasme in te leggen, dat je gefascineerd en bewonderend blijft luisteren.

Webster begon zijn beroeps carrière in 1927 merkwildig genoeg als pianist bij de band van Brethro Nelson, een orkest met voornamelijk lokale bekendheid in de staten Oklahoma en Kansas. Twee jaar later schakelde hij op nogal curieuze wijze over op saxofoon.

In 1929 kwam de vader van Lester Young naar Amarillo om een pianist, een zekere Harry Nelson, in zijn familie-orkest te halen, vertelde Webster in een interview met het blad Jazzwereld. 'Ik vroeg hem of hij een saxofonist nodig had. Hij zei dat dat zo was en toen zei ik: 'Ja, ik kan eigenlijk niet lezen, mr. Young.' Hij moest daar een beetje om lachen en zei: 'Nou, dat leer ik je wel.' Daarop zei ik: 'Ik geloof dat ik u nog iets moet vertellen: ik heb ook geen instrument.' Toen wist hij niet meer hoe hij het had van het lachen. Hij zei: 'Kom op, stap in mijn auto. Ik maak dat wel voor elkaar. Ik zal zorgen dat je ook een instrument krijgt.'

Dank zij de lessen van vader Young maakte Ben Webster snel vorderingen

op zijn nieuwe instrument. Via een reeks orkesten van stijgende naam en faam (Gene Coy, Jap Allen, Blanche Calloway, Bennie Moten, Andy Kirk, Fletcher Henderson, Cab Calloway, Teddy Wilson) veroverde hij zich tussen 1929 en '39 geleidelijk aan een reputatie als een van de beste tenoristen in de business.

Eind 1939 ging Websters grote droom in vervulling; Duke Ellington nodigde hem uit om in zijn orkest te komen spelen. Webster in het Jazzwereld-interview: 'Ik had altijd al bij Duke Ellington willen spelen. Iedere keer als ik Duke ergens tegenkwam, vroeg ik hem: 'Nou, wanneer kan ik bij je beginnen?' Hij lachte dan altijd. Ik heb hem letterlijk gesmeekt of hij me wilde aannemen, want ik had de Ellington-band altijd het allerbeste orkest gevonden dat er bestond. Dat vind ik trouwens nog. Die band is voor mij net zoiets als mijn familie.'

Vruchtbare jaren

Tot 1943 bleef Webster bij Ellington. Het waren de muzikaal vruchtbare jaren van zijn leven — ook al omdat de Ellington-band in die tijd met musici als bassist Jimmy Blanton (Websters boezemvriend), trompettist Cootie Williams, trombonist Tricky Sam Nanton, klarinetist Barney Bigard, altist Johnny Hodges en baritonsaxofonist Harry Carney een topperiode doormaakte.

Sindsdien heeft de tenorist in hoofdzaak gewerkt als leider van eigen combo's, afgewisseld met periodes bij het Jazz at the Philharmonic-circus. Tegen het midden van de jaren zestig raakte hij in een down-periode, waarbij zijn alcoholprobleem de situatie er niet beter op maakte. Zijn optreden tijdens de Berliner Jazztage 1965 werd daardoor bijvoorbeeld een gênante afgang. Toen daarop ook nog zijn moeder en grootmoeder in Amerika kort na elkaar overleden, voelde Webster zich zo ontheemd dat hij zijn geboorteland definitief verliet en in Nederland ging wonen.

Daar kwam hij — mede dank zij de goede zorgen van zijn onvolprezen Amsterdamse hospita — langzamerhand over zijn depressie heen. Het Nederlandse jazzpubliek, dat gelukkig in brede kring zijn muziek op de juiste waarde wist te schatten, kon door dat alles genieten van een serie meer dan voortreffelijke Websterconcerten. Vooral in het Amsterdamse Paradiso, waar hij vaak werd begeleid (en zeldzaam gestimuleerd) door drummer Han Bennink, haalde Webster diverse malen het niveau van zijn beste jaren.

Nu 'Ome Ben' naar het zich laat aanzien voorgoed uit onze hoofdstad is vertrokken, zijn alleen de twee platen die hij in Nederland maakte, overgebleven als tastbare herinneringen aan een unieke periode in ons vaderlandse jazzleven. Maar helaas zijn ze geen van beide van het kaliber dat je van een man als Web-

ster zou mogen verwachten.

Zijn eerste Nederlandse LP 'At Ease' is een trieste misser, voortgekomen uit een betreurenswaardige samenloop van omstandigheden. De Groningse amateurpianist Frans Wieringa had Webster op onduidelijke wijze weten te strikken voor een privé-opnamesessie met zijn uiterst gebrekkig musicerende trio. Die session vond plaats in de studio van de platenmaatschappij Bovema, die plotseling brood in dit project begon te zien en de plaat zonder scrupules op de markt bracht — ondanks de volstrekt inferieure omlijsting waarin de tenorist hier te horen was.

Een paar maanden later, in mei van dit jaar, trachtte Bovema zich te revanche door Webster een tweede LP, maar nu wel met redelijke begeleiders, te laten maken. Het resultaat van die session is de plaat 'For the Guv'nor' (Imperial 5C054. 24049), waarop Ben Webster samen met het trio Cees Slinger een reeks Ellington-composities vertolkt.

Maar jammer genoeg zijn ook hier diverse dingen misgegaan. De geluidsbalans van deze LP is zo slecht dat Websters toon-nuances (misschien wel het belangrijkste element in zijn spel) nauwelijks te horen zijn. Bovendien hangt over de hele session een sfeer van lusteloosheid, waardoor slechts een schaduw van de echte Webster te horen is.

BERT VUIJSJE

Tegenstelling

Er heeft zich een discussie ontwikkeld n.a.v. de taak van de geestelijke verzorging in des strijdkrachten. In het mei-nummer van 'De Nederlandse Krijgsmann' (Orgaan van Pro Rege) heeft de kolonel (b.d.) Zuidema mij een aantal zaken in de mond gelegd die hij daarna gebruikt om er zijn eigen visie t.a.v. de taak van de krijgsmachtspredikant aan vast te knopen. In het juli/aug. nummer van 'Appel' (Orgaan van de nationale christen officieren vereniging) bestrijdt mr. B. G. Holtrop de mening van Zuidema en verwerpt daarbij en passant ook de gedachten die kolonel Zuidema mij in de mond heeft gelegd.

Zou ik — om te beginnen — mogen opmerken dat het natuurlijk een hele eer is om als uitgangspunt te mogen dienen voor een discussie tussen de heren Zuidema en Holtrop maar dat geen van beide heren zich blijkbaar het hoofd heeft gebroken over de vraag of mijn gedachten wel juist waren weergegeven.

De heer Zuidema vertelt dat hij met mij een (korte) discussie heeft gevoerd in de vergadering van het curatorium van de stichting Volk en Verdediging. Dat is op zichzelf juist maar die vergadering heeft plaats gehad op 11 december 1967 en het verbaast mij wel dat de heer Zuidema meent mijn gedachten te kunnen weergeven n.a.v. die korte discussie zonder bij mij even de juistheid van zijn weergave te verifiëren. Ook de heer Holtrop heeft dat nagelaten en het gevolg is dat beide heren er vrolijk naast kleunen wat de kritiek op mijn standpunt betreft.

De lezer zal intussen wel nieuwsgierig geworden zijn naar wat mij dan wel in de mond is gelegd. Ik citeer de bewuste zinsnede van de heer Zuidema letterlijk:

'T.a.v. de vraag óf en in hoeverre de in de krijgsmacht werkzame geestelijk verzorger een taak heeft te zien inzake positieve voorlichting aangaande het goed recht van bestaan van de krijgsmacht, nam de heer Lips het standpunt in, dat van de geestelijk verzorger geen uitgesproken opinie dienaangaande mocht worden verwacht, aangezien het te verzorgen lid van de krijgsmacht, onverschillig zijn status of rang, slechts met zijn persoonlijke noden tot deze verzorger komt, ongeacht of deze van geestelijke of stoïfelijke aard zijn. Mede om ook maar de schijn te vermijden, dat hij in dienst van de Overheid zou staan, dient de geestelijke verzorger zich te onthouden van een standpunt bepalen zijnerzijds ten aanzien van het gezagsinstituut 'par excellence', de krijgsmacht. De geestelijk verzorger dient geen ja en geen neen te zeggen, wanneer het om de bestaansgrond van de krijgsmacht gaat.'

Vervolgens beschrijft de heer Zuidema dan wat hij ziet als de primaire taak van de krijgsmachtspredikant. We halen opnieuw letterlijk aan: 'Wij willen duidelijk stellen, dat naar onze mening twee

aspecten in de allengs breed uitgegroeide taak van de geestelijk verzorger in de krijgsmacht van primair belang zijn. En wanneer wij ons nu nader tot de ons uiteraard na aan het hart liggende Evangelische verzorging bepalen, om welke Evangelisch karakter het oorspronkelijk te doen is geweest — dan betreffen deze aspecten de verkondiging van het Evangelie van verlossing en verlichting in het geloofsleven en de opwekking tot steun aan de Overheid die in staat dient te worden gesteld deze verkondiging in alle vrijheid mogelijk te maken en te doen voortduren.'

De heer Holtrop nu verzet zich in zijn artikel tegen de gedachte van de Heer Zuidema. We laten ook hem met twee citaten letterlijk aan het woord:

'Allereerst moet worden bedacht dat het belijden van het christendom niet zonder meer met zich meebrengt dat men een positieve instelling heeft t.a.v. de krijgsmacht. Religieuze en ethische motieven kunnen aanleiding zijn zich te onttrekken aan het dienen in de krijgsmacht, de wet gewetensbezwaarden militaire dienst geeft daarvoor richtlijnen. En wij zien niet in waarom een predikant of aalmoezenier, zich op eenzelfde standpunt stellend, geen bezwaar zou mogen hebben tegen de krijgsmacht. Wel menen wij dat een predikant of aalmoezenier die overwegende bezwaren heeft tegen 'de krijgsmacht' er beter aan doet zich niet als geestelijk verzorger bij de krijgsmacht te laten benoemen. Maar dat is een kwestie die niet de kern van de zaak zelf raakt.'

Ook de overheid zelf, i.c. de minister van defensie, is een dergelijke mening toegedaan blijkens uitspraken gedaan in het parlement n.a.v. vragen gesteld m.b.t. defensiebegrotingen. 'Scheiding van kerk en staat dient een absoluut beginsel te zijn. Alleen zo kan de kerk onbevangen tegenover de overheid staan. Wij menen dan ook dat de regering dient te aanvaarden dat de kerk het als haar opdracht ziet om de overheid bij al haar werk kritisch te begeleiden. De kerken hebben een eigen verantwoordelijkheid en namens de kerken in de krijgsmacht werkende geestelijke verzorgers zullen hun taak met wijsheid hebben uit te voeren.'

Het feit dat de geestelijk verzorger rijksambtenaar is en door de overheid wordt betaald, houdt stellig niet in dat de geestelijk verzorger imperatief de overheid moet steunen. Evenmin houdt dit feit in dat de geestelijk verzorger zich van een standpunt t.a.v. het gezagsinstituut van de overheid, de krijgsmacht, moet onthouden ten einde de schijn te vermijden dat hij in dienst zou staan van deze overheid. De bekostiging van de geestelijke verzorging in de krijgsmacht heeft de overheid vrijwillig op zich genomen zonder daaraan consequenties m.b.t. de boodschap zelf te verbinden'.

Tot zover de beide schrijvers. Ik hoop op deze wijze de kernpunten van hun gedachtengang eerlijk en correct te hebben weergegeven. Ik wil in het nu volgende graag in een drietal punten mijn eigen mening weergeven.

● Het is natuurlijk onzin dat ik ooit beweerd zou hebben dat geestelijke verzorgers geen eigen standpunt t.a.v. de krijgsmacht zouden mogen hebben. Hoe kan je, zelfs al zou je dat willen, voorkomen dat iemand een eigen standpunt heeft? Het is vanzelfsprekend, en ook wenselijk, dat mensen met een bepaalde studie en levenservaring, en werkende in de krijgsmacht, voor zichzelf tot klaarheid komen omtrent hun standpunt t.a.v. de krijgsmacht.

Dat iemand dat zou willen of kunnen tegengaan is belachelijk. Vreemd is in mijn ogen dat de heer Zuidema mij dit standpunt in de schoenen schuift terwijl hij er zelf m.i. heel wat dichter bij staat dan ik. Hij wil n.l. wel dat de geestelijke verzorgers een eigen standpunt hebben maar dat mag dan, in grote lijnen, maar één standpunt zijn n.l. het standpunt dat voert tot steun aan het beleid van de overheid, gericht op in standhouding en versteviging van de krijgsmacht.

De vrijheid die de heer Zuidema de geestelijk verzorgers (en in zekere zin ook de kerken en het Humanistisch Verbond namens wie de geestelijk verzorgers optreden) daarmede laat is ongeveer de vrijheid die men, helaas in een groot aantal landen van de wereld kent: je mag vrij je standpunt bepalen als het maar voert tot steun aan het beleid van de overheid.

Wel, ik moet daar als humanist niets van hebben en ik sta wat dat betreft naast de heer Holtrop, die, uitgaande van de scheiding van kerk en staat, meent dat de kerken en haar verzorgers (ik neem aan dat hij dat ook van toepassing acht op het Humanistisch Verbond) hun eigen verantwoordelijkheid hebben die niet zonder meer tot steun aan de overheid in haar beleid t.a.v. de krijgsmacht behoeft te voeren. Ik ga daarbij nog een stap verder dan de heer Holtrop. Hij meent n.l. dat een predikant of aalmoezenier stellig het recht heeft om overwegende bezwaren te koesteren tegen de krijgsmacht maar dat hij er dan beter aan doet zich niet te laten benoemen als geestelijk verzorger in de krijgsmacht.

Ik zou hier toch graag enige nuanceering aanbrengen. Natuurlijk zal een geestelijk verzorger die overwegende bezwaren heeft tegen de krijgsmacht voor zichzelf goed moeten overwegen of hij wel in de krijgsmacht wil en kan werken en ik ben van mening dat velen daarop met 'neen' zullen antwoorden. Maar ik kan me ook voorstellen dat zo'n geestelijk verzorger dat toch zou willen op voorwaarde uiteraard dat hij niet gedwongen wordt tot steun aan het defensiebeleid. De kerken en het Humanis-

tisch Verbond en ook de overheid zouden zo'n geestelijk verzorger m.i. niet uit de krijgsmacht behoeven te weren als er op vertrouwd mag worden dat zo'n geestelijk verzorger, omgekeerd, geen propaganda gaat maken tegen de krijgsmacht. Het hangt ervan af wat men onder geestelijke verzorging verstaat of dit mogelijk is. Ik kom daar in de volgende punten op terug.

● Voor de heer Zuidema is geestelijke verzorging in de eerste plaats verkondiging. Hij ziet nog wel enkele andere taken maar die beschouwt hij toch als secundair. Verkondiging van Gods Woord en verkondiging van de overheid als zwaarddragende macht.

Daarmede zijn we gekomen aan de grond van de tegenstelling en tegelijkertijd aan de bron van allerlei misverstanden. Voor mij is geestelijke verzorging in het geheel geen verkondiging en het is dan ook niet verbazingwekkend dat de heer Zuidema, met zijn voorstelling van wat geestelijke verzorging is, mij als regel helemaal niet begrijpt en dan bijna vanzelf tot verkeerde interpretaties van mijn bedoelingen komt. M.i. vertegenwoordigt de heer Zuidema een verouderde opvatting van geestelijke verzorging, waarin de ontroerende preek en de overdracht van de beelden 'waarheid' primair zijn.

Die opvatting heeft met name in de godsdienst een grote rol gespeeld (maar ook in andere overtuigingen) en leeft nog (zie de heer Zuidema) bij velen. Ik wil het goed recht van deze opvatting allerminst betwisten maar de aanhangers ervan zullen er toch oog voor moeten hebben dat daarnaast, ook vaak in hun eigen kring, andere opvattingen naar voren zijn gekomen. In de humanistische geestelijke verzorging speelt de verkondiging zo goed als geen rol. Dat betekent niet dat niet ook bij ons soms iemand de behoefte heeft om van 'zijn waarheid' te getuigen maar dat is dan meer incidenteel, het is geen methode en zeker geen hoofdmethode van geestelijke verzorging.

De humanistische geestelijke verzorging stoelt op de humanistische overtuiging dat het menselijk leven pas ten volle de moeite waard wordt als de krachten die wij aanduiden met woorden als geestelijke zelfstandigheid, vrijheid, zelfbestemming en creatieve zelfontplooiing in een mensenleven worden gerealiseerd.

Daarom willen wij niet in de eerste plaats waarheden overdragen maar veel meer een bepaald proces op gang helpen brengen. Het proces waarin een mens het de moeite waard gaat vinden van zichzelf en de hem opnemende wereld bewust te worden, bepaalde vragen te stellen, te zoeken naar opvattingen, motieven, overtuigingen.

Het gaat er in onze ogen in de geestelijke verzorging niet om dat de geestelijk verzorger zijn eigen waarheid overdraagt maar dat hij de mensen die met hem in

contact komen inspireert tot het ontdekken van hun waarheden.

Wie, zoals de heer Zuidema, van mening is dat er slechts één, allesomvattende, Waarheid is, zal dit alles niet zo interessant vinden. Er is slechts één Waarheid, die moet men kennen, basta. Van geestelijke verzorgers mag worden verwacht dat ze die Waarheid met geestdrift weten te brengen.

Wel, met die heilige zekerheid kan ik niet met waarheden omgaan. Ik ben mij ervan bewust dat het met de waarheid altijd een tobben en ploeteren blijft, dat ik morgen moet laten vallen wat ik vandaag als waarheid beschouw en dat er altijd weer anderen zijn die mijn waarheid als onwaarheid beschouwen. B nijd ik de heer Zuidema dan niet? Ja, in de zin zoals je soms terug verlangt naar je kinderjaren; toen was, achteraf gezien, alles zo zorgeloos en vanzelfsprekend. Maar werkelijk weer kind worden? Voor geen geld!

Daaruit vloeit ook het misverstand van de heer Zuidema voort. Als ik zeg dat de geestelijk verzorger niet in de strijdkrachten is om zijn eigen standpunt te verkondigen dan meent de heer Zuidema dat ik bedoel dat die geestelijk verzorger geen standpunt mag hebben. Immers, redeneert de heer Zuidema, wat heb je aan een standpunt als je het niet eens mag verkondigen? Nu zijn er mensen die zo'n geestelijke verzorging waarin niet bepaalde waarheden worden overgedragen niets waard vinden. Daar help je iemand niet mee en in zijn moeilijkheden laat je hem in de kou staan.

Het is mijn overtuiging en ervaring dat je mensen soms uitstekend helpt door niet je eigen waarheid op de voorgrond te stellen maar door hen de tijd en de ruimte te geven om zelf tot ontdekking van waarheid te komen. Het proces van inspanning, lijden en loutering dat daarvoor soms nodig is kan een mens meer levenskracht geven dan de eenvoudige overdracht van waarheden. Ik meen trouwens begrepen te hebben dat ook in christelijke kringen de waarde van de 'verkondiging' steeds meer aan kritiek bloot staat.

● Ik moet nu terug naar de verhoudingen in de strijdkrachten. De toestand is deze: geestelijke verzorgers komen namens de kerken en het Humanistisch Verbond in de strijdkrachten om de mensen in die strijdkrachten te verzorgen. Het is redelijk dat de overheid daarvan de kosten draagt, het is immers ook de overheid die de mensen in een positie plaatst waardoor een aparte geestelijke verzorging voor militairen nodig is. Dat is slechts aanvaardbaar voor zover daarbij de vrijheid van de geestelijke verzorging gehandhaafd blijft. Wat dat aangaat, deel ik het standpunt van Mr. Holtrop en zeker niet dat van de heer Zuidema die zelfs ergens in zijn artikel stelt: 'In de huidige wisselwerking tussen

Overheid en Kerk ziet de Kerk zich gesteld tegenover de uitvoering van een taak en wel positive -t.a.v. deze Overheid en haar gezagsorgaan bij uitstek, de krijgsmacht. En wel zeer zeker, nu de Overheid ruimte heeft geschapen het Evangelie te verkondigen in die krijgsmacht, en aldus medewerkt aan de geestelijke machtsvorming van het Woord van God.'

Men ziet waar het standpunt van de heer Zuidema toe kan leiden: voor wat, hoort wat, het bondgenootschap van de machtsstrevers! Die vrijheid van de geestelijke verzorging moet in mijn ogen zeker niet worden gebruikt om geestelijke verzorging om te vormen tot propaganda voor of tegen de strijdkrachten. Noch het één noch het ander kan de taak van de geestelijk verzorger zijn.

Het Humanistisch Verbond, dat pas in een laat stadium aan de geestelijke verzorging in de strijdkrachten is gaan deelnemen is zich dit punt zeer bewust geweest. In de instructie voor haar raadslieden (geestelijke verzorgers) in de strijdkrachten heeft het dan ook het volgende punt opgenomen: 'De hoofd-raadsman en de raadslieden hebben tot taak de geestelijke verzorging van de mens in de Nederlandse Strijdkrachten. Zij hebben daarbij rekening te houden met de militaire situatie waarin deze is geplaatst, maar zij behoren zich te onthouden van het voeren van propaganda voor of tegen bewapening en van pogingen de gevechtsbereidheid te stimuleren of te ondermijnen.

Ik vind dat dit een heel duidelijk standpunt is en het maakt ook duidelijk waarom ik er geen bezwaar tegen zou hebben om een gewetensbezwaarde op te nemen in de kring der raadslieden. Uiteraard op voorwaarde, maar dat geldt voor alle raadslieden evenzeer, dat hij zich houdt aan de boven genoemde instructie.

Betekent dit dat de raadsman geen taak heeft als een militair tobt met problemen betreffende de bewapening en militaire dienst? Natuurlijk wel! Maar niet in die zin dat hij hem dan eens even gauw het standpunt van de raadsman uitlegt. De taak van de raadsman is dan om de man te helpen in het onder woorden brengen en motiveren van de eigen opvattingen. Daarvoor zijn vele methoden o.a. de confrontatie met verschillende andere opvattingen. Het eenzijdig naar voren brengen van de opvattingen van de raadsman als de meest juiste en bij voorkeur te verwerven opvatting is bijna altijd een slechte methode.

In de ontwikkelde discussie staan de heer Zuidema en ik lijnrecht tegenover elkaar. Wat de verhouding van de geestelijk verzorger tot de overheid betreft kan ik me in grote lijnen vinden met het betoog van mr. Holtrop. Ik weet niet of hij zich kan vinden met mijn opvatting van geestelijke verzorging. H. LIPS

'Jongens, jongens, onze lieve heer heeft toch vreemde kostgangers,' zei een vroegere leraar altijd net iets te vaak, waarbij hij niet in de gaten had, dat hij zelf tot de dolsten dezer aarde behoorde. Wanneer ik binnen de kazerne om me heen kijk, en luister, glipt deze opmerking voortdurend mijn gedachten binnen. Hoe dwaas ik zelf ben laat ik graag aan mijn kennissen over, het weerhoudt mij er niet van enkele opvallende en daardoor interessante landverdedigers in hun nekvel te grijpen en ze, gefingeerd, voor het voetlicht, dat feller schijnt dan ooit, te sleuren.

Sergeant De Groot.

Sergeant De Groot is, inderdaad, sergeant. Zo iemand die ze met stenen en zand begooien. Op iedere mouw een dun, geel streepje. Naast een omvangrijk lichaam beschikt hij over een enorm stemgeluid. Op de schietbaan kregen we allemaal watjes in de oren om het regelmatige geknal geen kans te geven onze trommelvliezen voor het leven te verminken. We hoorden inderdaad niets maar dan ook niets, behalve onze sergeant. De leslokalen hebben dubbele ramen. Of het iets met militair De Groot te maken heeft, moet nog onderzocht worden. Zeker is wel dat hij de dienstgeheimen meedeelt met een stem die tot ver achter Peking te horen moet zijn.

Soldaat H. de Haan.

'Met een pintje en nog een pintje, en een madammeke, dan komt ge een heel eind m'n jongen.' Deze lijfspreuk tekent hem. Soldaat De Haan schept de leut van het leven en gooit de rest weg. De H voor zijn naam is de afkorting van Hein, het had Heineken kunnen zijn. Volgens Hein reinigt gerst het lichaam. Hein is brandschoon. Verleden week leverde hij zijn meest opvallende dienstprestatie: hij verscheen in onderbroek op appél. Dat is niet volgens voorschrift. En de sergeant kende het voorschrift: twee dagen licht arrest. Met een brede grijns incasseerde Hein 's avonds de inzet der weddenschap: een bedrag, goed voor meerdere pintjes en een madammeke. Wanneer je, na terugkeer van een nachtelijk bezoek aan het toilet, het warme bed mist en het na enig zoeken aan de andere kant van de zolder aantreft, is soldaat De Haan meteen hoofdverdachte. Vredig en zoet schijnt hij te slapen, van binnen giert hij zich kapot.

Soldaat Petrus, Wilhelmus, Jacobus de Vries

('wij noemen hem Piet')

Van soldaat De Vries herinner ik me dat hij over zeer lange, spitse vingers beschikte, wat heel makkelijk was: hij had aan het front geen bajonet nodig. Piet de Vries oogste verder roem door zijn meer dan voortreffelijke imitaties van de commandant. Wanneer het 's avonds op de slaapzaal, zoals gewoonlijk,

een rotzootje was en Piet kreeg het in zijn hoofd een brul te geven, dan stoof iedereen als een haas naar zijn stee, trok een deken over zich heen en speelde de onschuldige slaper. Alleen Piet stond dan nog grijnzend tussen de bedden.

Sergeant-majoor Klein.

Militair Klein — de vleesgeworden onbenulligheid. Vermoedelijk herhaalde malen wegens leeftijd bevorderd. Bereid een plan voor om Napoleon van St-Helena te laten ontsnappen. Zijn naam is Klein, zijn daden ook.

Soldaat de Graaf, made in Indonesia.

Soldaat De Graaf was de meest opvallende figuur uit de compagnie — hij deed altijd ogenblikkelijk wat hem bevoelen werd.

Soldaat Vermeulen.

Soldaat Vermeulen kwam iedere avond met een wijsgerig gezicht bij mijn bed staan om iedere avond dezelfde woorden te spreken: 'en weer is er een dag voorbij.' Ik knikte altijd maar wat, dan was hij weer tevreden. Want je moest het niet wagen hem tegen te spreken. Ook klaagde hij altijd nog over zijn rugpijnen, opgelopen tijdens een heftig offensief in de Frans-Duitse oorlog.

Tenslotte wil ik bij u inleiden: Soldaat Wiepjes.

Hij kan later zeer weinig over zijn diensttijd verhalen, hij was zelden nuchter. Als hij weer eens half beschenken de slaapzaal opkwam, zette hij zich wijdbeens voor de sergeant om net niet stotterend te zeggen: 'proost, geantje, laten we toosten op de veiligheid van de staat, let's talk about freedom' Wiepjes was een echte NATO-man — Amerikaans georiënteerd. Zijn filosofie omtrent het al of niet verlaten van de dienst wist hij, en hiermee is de grabbelton echt leeg, kernachtig samen te vatten:

'Jongens, het is altijd nog plezieriger een mens te maken, dan er een te doden'

ROB VAN VUURE

'Ach je weet hoe dat gaat. Zo af en toe ging ik eens naar het stadion als de wedstrijd werd getraind. Toen Cor Bijster na enkele weken op doktersadvies, moest stoppen vroegen ze of ik me zo'n beetje met de sprinters wilde bemoeien. Ten slotte waren Martin Wierstra en Hein van Breenen er voor de stayers achtervolgers. Nee, als je me gezegd had dat ik na een half jaar reeds tot bondscoach zou worden benoemd had ik beslist op mijn voorhoofd gewezen.'

Frans Mahn, de lastige jongen, heeft de top gehaald. De oud-wereldkampioen op de weg bij de amateurs, in de grijsoudheid, zegt hij, 'in 1956 in Kopenhagen' en nog niet zo heel lang geleden onze sterkste profsprinter, is per 1 januari aangesteld als baancoach van de KNWU.

Als opvolger van de ontslagen J. Derksen, die vele jaren de scepter zwaaide. Maar toch kwam deze zet voor vele insiders zeer onverwacht. Frans Mahn namelijk is in zijn actieve periode nooit een lieverdje geweest. Frans kon zijn mondje niet houden. Rondborstig als hij is 'een Amsterdammer zegt waar hij op staat,' liet hij los wat hij nodig achtte.

Mahn, thuis in Hoofddorp, onder gezakt in een leren fauteuil: 'Ik weet dat ze me dat van alle kanten hebben verweten. Daarom hield ik op te geven ogenblik mijn mond. Het is nu verstandig dat het altijd dezelfde is. Critiek levert. Toen ik tijdens de WK 1967, die in Amsterdam werden gehouden, eens te eerlijk tegenover een journalist was — ik dacht dat ik die jongen kon vertrouwen — stond een dag later in de krant: 'Mahn laakt werkwijze van Derksen.' Ja en toen had ik het natuurlijk gedaan. Vooral bij Derksen.'

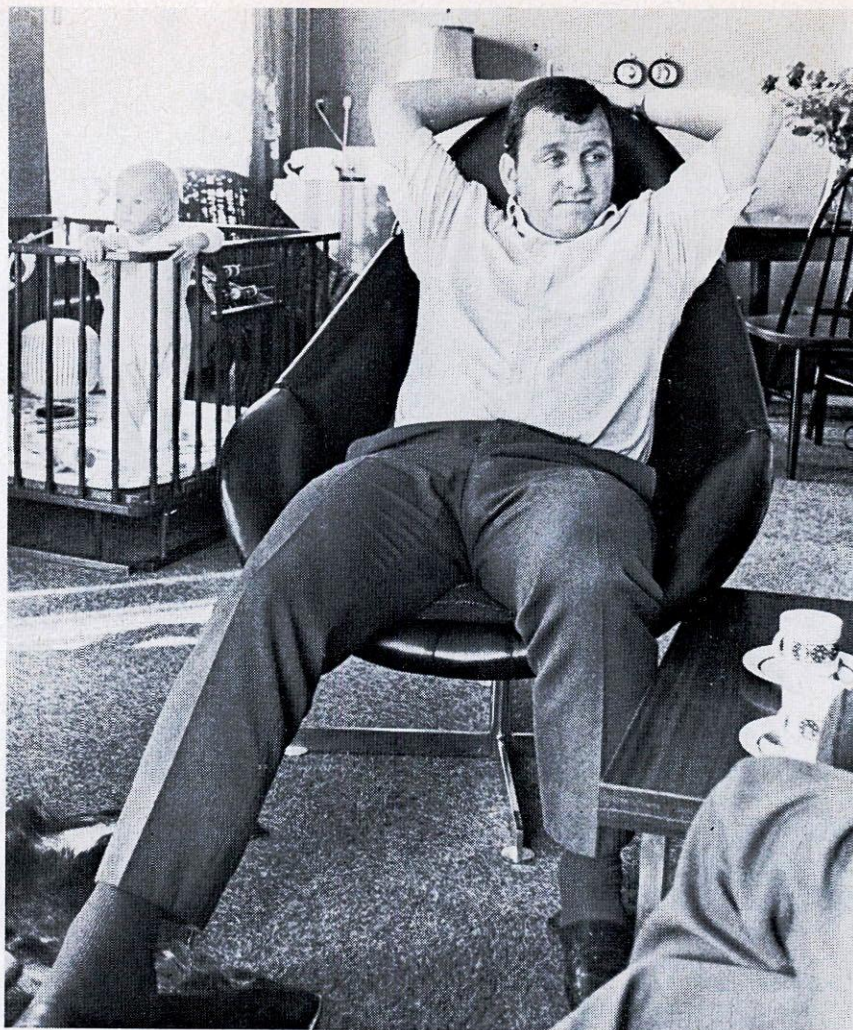
Vraag: Maar als je kritiek hebt moet je ook zeggen hoe het wel moet. Hoe, je het zelf aanpakken?

Mahn: 'Wel, de 18e oktober zijn we met een conditietraining op het sportcomplex van de KNVB in Zeist begonnen. Dat is iets geheel nieuws. Met 40 jongens gaan we daar ieder weekeinde na toe. Toen ik met het idee kwam, keken men wel raar op, want in de wielersport is het niet gebruikelijk dat een wielrenner op een andere manier traint dan op de fiets. Dat is volslagen uit de tijd. Tijdens de winterdagen moet je anders aan je conditie werken. Bovendien is het belangrijk, dat je als coach ook de jongens in een andere omgeving leert kennen. Van een keertje trainen in het Olympisch Stadion word je niets wijzer. Goed, ik begrijp dat het ook van jongens enige aanpassing vergt.'

Vraag: Waarom kan het nu allemaal wel?

Mahn: 'Dat moet je niet aan mij vragen. Ik denk, dat tot nu toe nog niemand initiatief heeft getoond. Man, op dat gebied ligt in de wielersport een terrein

rans Mahn ieuwe aancoach an KNWU

Maak. Er is toch nooit iets gebeurd. Die mininkjes verliepen altijd op dezelfde manier. Hoe kan je in vredesnaam zo lent kweken. De Russen zijn al jaren op hoog niveau bezig. Die lachen ons uit om onze werkwijze. Nou en wat zien we. Alleen Phakadze is een sprinter van rmaat. Daarom ben ik er heilig van overtuigd dat we hier in Nederland barren van het talent. Want al de jongens, nooit een nationale, wereld, of Olympische titel hebben behaald, deden dat eigen houtje. Dat heeft men bij de KNWU ook ingezien. Vandaar deze winstraining. Een grapje is het niet. Dat kost ons f 25.000. Bovendien is dit pas t begin.

Vraag: Hoe lang krijg je de tijd om je in te verwezenlijken?

Mahn: 'Ik vind dat de sportcommissie t erg fijn heeft geregeld. In ons gerek is duidelijk naar voren gekomen t de zaak nou eens volwassen van de ond moet komen. Primair dus: bouw t sluitend systeem op, zodat geen ent verloren gaat. Dan pas: prestatief rken. München is het doel, maar eerst lgend jaar de WK in Leicester.'

Vraag: Welke opleiding heb je gehad?

Mahn: 'Ik heb van 1960-'62 aan het OS te Overveen gestudeerd. Dat ging e niet slecht af. In het tweede jaar os ik zwemmen als hoofdspecialisatie. lang praten met de directeur, kreeg er door dat ik wielrennen als neven- scialisatie mocht nemen. Derksen

werd toen mijn leraar. Nadat ik geslaagd was kon ik meteen aan de slag bij de gemeente Haarlemmermeer als opzichter van de afdeling Lichamelijke Opvoeding en Sport. Daarbij werd ik aangesteld als bedrijfsleider van het zwembad in Zwanenburg. Maar ja, dat is nou voorbij. Ik zal mijn baan moeten opgeven, want ik kom in volledige dienst bij de KNWU.'

Vraag: Je eigen wielercarrière?

Mahn: 'Met veel ups en downs. In 1956 beleefde ik mijn topjaar. Ik werd kampioen op de weg en op de sprint. In 1958 maakte ik in een profkoers in België een moordsmak. Ik scheurde een nier. Ach en dat was wel het einde. In 1960 naar het CIO in 1962 afgestudeerd. Al die jaren niks aan wielrennen gedaan. In 1964 ben ik weer begonnen. In 1966 werd ik voor de eerste keer Nederlands kampioen op de sprint. Een jaar later opnieuw.'

Vraag: Ze zeggen — Derksen ondermeer — dat de baansport doodbloedt. De jongens kunnen daar geen vette prijzen verdienen. Ze gaan allemaal de weg op. Hoe denk je dit op te vangen?

Mahn: 'Het afgelopen jaar hebben we de prijzen al opgetrokken. Een jongen als Jan Jansen, de sprinter dan, verdient eens op een avond voor f 200 aan prijzen. Vroeger hadden we alleen het Olympisch stadion. Nu schieten in praktisch alle delen van Nederland de banen uit de grond. Dat trekt jongens. Zo komt er nieuw bloed. En juist die jongens

moeten we opvangen. Nee, ik ben er niet zo bang voor. Als de baan in Rotterdam klaar is zie ik me daar permanent naar toe trekken.'

Vraag: Je programma's?

Mahn: 'Nou, eerst die conditietraining op poten zetten. Maar die bestaat niet alleen uit lichamelijke arbeid. Zoals je weet heeft een wielrenner bij het grote publiek een slecht imago. Ik wil daar in Zeist meer aan gaan doen. De jongens op alle gebied voorlichting geven. Ja, schrijf maar, dat ik een dr. Rolink ongetwijfeld naar Zeist zal halen. Tijdens een praatje kan hij de de jongens de nodige medische voorlichting geven. Daarop zullen ze praatjes moeten houden, opdat ze later bedreven zullen worden in het te woord staan van persradio en TV. Bovendien wil ik een gecontreeerde wegtraining hebben van mijn baanrenners. Maar dit gebeurt natuurlijk allemaal in overleg met wegcoach Midelink.'

Vraag: Is het juist dat de KNWU een verschrikkelijke achterstand heeft?

Mahn: 'Praat me er niet van. Dit had al minstens vijf jaar geleden moeten gebeuren. Voor mij een voordeel overigens dat we er nu pas mee beginnen. Dan kan ik het geheel naar eigen inzichten opzetten. De KNWU heeft me volledige medewerking toegezegd. We moeten de schade in zeer korte tijd inlopen. Begrijp je.'

WIM JESSE

'IF...'

Rechts: Het Meisje, drastisch optreden tegen de gevestigde orde
Onder: Het illustere drietal Mick, Wallace en Johnny (Malcolm McDowell, Richard Warwick, David Ward).

FILM

Er zijn een paar regisseurs van wie elke nieuwe film een bijzondere gebeurtenis is. Lindsay Anderson is zo'n regisseur. Al in de jaren vijftig won hij een Oscar (de hoogste film onderscheiding) met 'Thursday children' en de Grote Prijs van Venetië met 'Every day except Christmas'. Ook bij het toneel oogstte hij de zo bekende lauweren met een serie opmerkelijke produkties. Hij hielp sterren lanceren als Peter O'Toole, Albert Finney en Tom Courtenay.

In 1963 verraste hij vriend en vijand met zijn briljante 'This sporting life'. Voor filmkenners een opmerkelijk feit, dit plotseling uitkomen met een film die niet gemaakt was volgens het toen geijkte en door velen aangehangen idee van het 'gootsteen-realisme'.

Anderson werd in 1923 in India geboren. Zoals gebruikelijk kreeg hij zijn educatieve scholing in Engeland en wel op het Cheltenham College en het Was-ham College in Oxford. Deze opleiding en de indrukken die de jonge Anderson daar opdeed, zouden later bepalend zijn voor de manier waarop hij als volwassen man zijn versie zou geven van het kost-schoolleven in 'If...'

Veel toneelstukken

Zoals hierboven al geschreven verdiende Anderson niet alleen zijn sporen in het filmvak, ook het theater had voor hem een zekere bekoring. Hij regisseerde vele toneelstukken: The long and the short and the tall en Sergeant Musgrave's dance (1959), en The fire raisers (1961). In het Cambridge Theatre regisseerde Anderson in het jaar 1960 Billy Liar met in de titelrol zijn nieuwe ontdekking Albert Finney (Finney maakte

kort na zijn toneeldebuut zijn eerste film Saturday night Sunday morning).

In 1963 keerde Anderson naar de film terug om een van de meest besproken films uit die periode te maken: This sporting life. Een film die niet alleen aansloeg bij het publiek doch ook juryleden zodanig bekoorde dat hoofdrolspeler Richard Harris een prijs kreeg in Cannes; zijn tegenspeelster Rachel Roberts werd tot beste actrice van het jaar uitgeroepen, daarvoor kreeg zij dan ook een British Film Academy Award. Maar even plotseling als Anderson was begonnen, keerde hij zich af van het filmvak. Opnieuw dook hij onder in het turbulente leven van de toneelregisseur. Hij was gast-regisseur in Sir Laurence Oliviers eerste 'season' (een bijzondere eer) in het National Theatre, en regisseerde Tom Courtenay in Andorra. Anderson heeft ook nog een enkele film in Polen gemaakt, The singing lesson; hij was daar op uitnodiging van de Warschause Documentary Studios. In het begin van de jaren zestig creëerde Anderson nog The white bus, naar een verhaal van Shelagh Delaney. Om beurten lyrisch en satirisch bracht deze film al een voorproefje van 'If...'. Het betekende ook het begin van Andersons samenwerking met de Tsjechische cameraman Miroslav Ondricek.

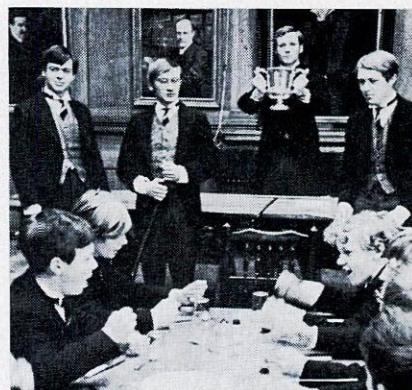
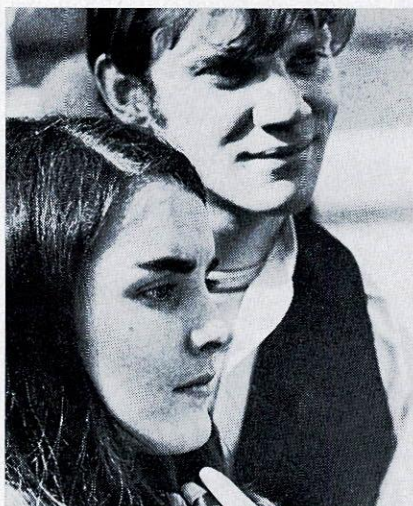
Inventief figuur

Uit het voorgaande moet blijken, dat Lindsay Anderson een zeer inventief figuur is, constant bezig zichzelf te vernieuwen, maar ook wil hij voorblijven op de ontwikkeling die zijn collega's doormaken. Op het eerste gezicht is het volkomen onduidelijk waarom Anderson zo nodig zes jaar moest wachten om het publiek te verrassen met een nieuwe film. Menig regisseur in het Hollywoodse levert genoeg ramsj-werk om een heel jaar dag en nacht mee zoet te zijn.

Frappant is wel, dat Anderson actueel

een sublieme film

Links: Het meisje en Mick (Christine Noonan en Malcolm McDowell)

Boven: De prefect Rowntree houdt ten overstaan van een volle eetzaal de beker omhoog: TRIOMF VOOR DE SCHOOL.

is, zich niet laat lijmen door de filmstijl van anderen, geen beperking kent, en een kostelijk gevoel voor satire heeft. Met zijn 'IF...' schoffelt Anderson nu danig in het tuintje van de Engelse filmcultuur; algemeen verwacht men dat juist deze film de stoot zal geven die de inmiddels in het slop geraakte Engelse film zal bevrijden van het dulle image.

Juist op het moment dat Engeland hevig tracht zich van enkele tradities te ontdoen (dat bewijst ook de toestemming die een BBC-televisieploeg kreeg om de Engelse vorstenfamilie op de voet te filmen), komt Anderson met een aanval op een der oerbolwerken, de 'public school'. Wellicht herinnerde Anderson zich zijn jonge jaren op dit soort scholen doorgebracht: boordevol standsverschil, autoriteit, homoseksualiteit, hypocrisie, het zo Engelse 'good sport', sadisme en niet uit te vlakken het militarisme.

Rillingen over rug

In korte, doeltreffende scènes geeft de film een kaleidoscopisch beeld van de structuur van deze samenlevingsvorm. Het is allemaal zo vanzelfsprekend wat Anderson laat zien (middels de voortreffelijke cameraman Miroslav Ondricek) dat je als toeschouwer de rillingen over de rug voelt kruipen. Anders gezegd: Anderson drukt zijn publiek zo op de feiten, hij toont zo genadeloos deze ridicule opleidingsvorm dat menig rechtgeaarde Brit zich zit te verbijten van schaamte. (Voor een Nederlander is zo iets niet te begrijpen, maar ja... Nederland).

Op een kostschool komen drie jongens (de rebellen) in opstand tegen het bewind van de prefecten; dat zijn oudejaars met de functie van KaPo (de zo welbekende naam uit het concentratiekamp). Het drietal (Mick, Johnny en Wallace) bemoeit zich erg weinig met de rest van de school, zit altijd bij elkaar op een van de kamers, laat zich gelaten

meevoeren op de golven van het establishment (de rector, de dominee).

Zij springen opeens uit de band, het geweld kent dan geen grenzen. Zonder aanzien des persoons maaien zij — samen met het Meisje — de vertegenwoordigers van School, Kerk en Wereld neer. De bloedige opstand van de jeugd tegen de maatschappij is een feit: 'Geweldpleging en revolutie zijn de enige daden die puur zijn'... zoals een van hen treffend opmerkt.

Sublieme film

Cameraman Ondricek filmdo afwisselend in kleur en in een soort grijsachtig zwart-wit. Volgens ingewijden zou Anderson geen geld extra hebben gekregen om zijn gehele film in kleur te maken. Ik geloof echter dat Ondricek — uiteraard in overleg met Anderson — bewust voor deze kleurwisseling heeft gekozen. Want die momenten zijn verbazingwekkend knap getimed. Een aantal hoogtepunten in deze sublieme film is o.a. de scène waarin de drie rebellen worden afgeranseld door de 'prefecten', de tocht op een gestolen motor naar het platteland, waar zij het Meisje ontmoeten dat zich later bij hen zal aansluiten.

Anderson is niet op de intellectuele toer gegaan. Hij toont voldoende begrip voor de wensen van het publiek, zonder zichzelf te kort te doen. Dat hij concessies heeft gedaan blijkt uit het feit dat hij het Meisje heeft ingevoerd: het vrouwelijke element dat rustgevend maar ook ordeverstoring kan werken. Zij is de stille, doch krachtige revolutiefiguur op de achtergrond die mee helpt bouwen en breken, als het moet schiet ze ook nog.

Deze kleine details maken samen een film: dat heeft Anderson goed begrepen en uitstekend uitgevoerd. Het wachten is nu op zijn volgende film; hopelijk niet over zes jaar.

PETER J. MORÉE

De Dam (1)

De 'long, hot summer' rond het nationaal monument op de Dam is nu wel voorbij en het wordt tijd dat we, ook op dit punt, onze winst, of ons verlies, uittellen.

Ik wil, wellicht in overeenstemming met mijn aard, graag enige woorden wijden aan het verlies.

Het had allemaal zo aardig kunnen zijn maar het is, als zo vaak in Nederland, weer uitgelopen op een relletje van de fatsoensrakers.

De fatsoensrakers, dat zijn voor mij de mensen die zich vroeg of laat (maar meestal vroeg) gekwetst voelen in hun 'heiligste gevoelens'.

Zonder dat ik nu precies weet wat heilige gevoelens zijn (ik heb ze niet en ik hoop ze nooit te krijgen) weet ik wel dat het heel enge dingen zijn, veroorzakers van de meest krasse en fanatieke vormen van onverdraagzaamheid. Nederland is een landje waar de heilige gevoelens blijkbaar welig tieren. Als er door een kunstenaar wat veel bloot (in zijn werk) wordt vertoond dan zijn er stevast enkele lieden die zich in hun heiligste gevoelens gekwetst voelen, een relletje beginnen, druk uitoefenen op burgemeesters en politici en als gegarandeerd succes het verbod van de openbare tentoonstelling van het gewraakte werk weten te bereiken.

Want dat is het griezelige van die heilige gevoelens: dat de overheid er altijd zo verschikkelijk van onder de indruk is!

Waarom wordt eigenlijk niet gewoon tegen die fatsoensrakers gezegd: U hoeft die tentoonstelling natuurlijk helemaal niet te bezoeken?

Ik weet, het zou niet helpen want fatsoensrakers zijn altijd het meest benauwd voor het fatsoen van anderen, ze willen altijd iemand beschermen, vooral kinderen zijn een dankbaar object voor hun kruistochten.

Meer nog dan in hun gevoel voor fatsoen zijn de fatsoensrakers kwetsbaar in hun gevoel van nationale waardigheid.

En daarmee zijn we beland bij het gebeuren op de Dam.

Daar hebben, uitgerekend op de treden van het nationale monument, honderden jongeren uit verschillende landen in de afgelopen zomer de dag en de nacht doorgebracht. Ze waren gekleed in spijkerbroeken en erger, ze droegen, als regel, lange haren, ze waren niet overmatig zindelijk, ze deden (soms) hun behoeften, ze scharrelden (een enkele keer) tegen de klippen van het nationale monument op, ze sliepen er (soms getweeën in één slaapzak), ze verkochten, zo nodig, brutale en liederlijke praatjes tegen voorbijgangers.

Dat deden ze en, als je de verhalen mag geloven (maar dat doe ik niet), nog veel meer.

Het is me heel duidelijk dat je dat leuk of helemaal niet leuk kunt vinden.

Het leek mij het best mijn oorspronkelijk stuk uit het september-nummer van Ego hier nog eens te herdrukken en er de twee ingezonden stukken bij te doen zodat de lezers zelf kunnen oordelen of en in hoeverre de inzenders mij – terecht of ten onrechte – verwijten doen.

Nog een enkele opmerking mijnerzijds:

● *Ik heb allerminst geprobeerd om nationale gevoelens belachelijk te maken, integendeel ik heb geprotesteerd tegen het te pas en te onpas er bij slepen van nationale gevoelens waardoor ze m.i. in het belachelijke worden getrokken.*

● *Het had allemaal inderdaad zo aardig kunnen zijn. Ik had het toegejuicht als de Dam een internationaal zomer-treffpunt voor jongeren was geworden. Dat had de hoofdstad een bijzonder accent gegeven. Dat is bedorven doordat:*

a. Dit soms tot hygiënische onaanvaardbare toestanden heeft geleid en de autoriteiten daarop niet het geëigende antwoord hebben gegeven (b.v. door er voor te zorgen dat in de onmiddellijke nabijheid tijdelijke nood-toiletten werden opgericht).

b. Onder aanvoering van de sensatiepers al spoedig een soort haat-campagne tegen deze jongeren losbarstte waarbij m.i. ten onrechte nationale gevoelens werden gebruikt.

c. Zich bij de honderden normale jongeren op en rond het nationale monument zich waarschijnlijk enkelingen of kleine groepen met misdadige praktijken hebben gevoegd.

Het is jammer, wat een zomerfeest had kunnen worden is een herfststorm geworden.

RED.

De Dam (2)

Na het lezen van het redactionele artikel over de Dam in het septembernummer van Ego, is het mij een behoefte een wederwoord tot u te richten, waarbij ik de hoop uitspreek dat u zich bereid zult tonen om dit wederwoord onverkort te publiceren. Om te beginnen moet mij van het hart, dat het mij bevreemdt dat u allen, die menen te moeten protesteren tegen het gedrag van de damslapers, t.a.v. ons nationale monument, meteen rangschikt onder de algemene noemer van de fatsoensrakers, wat u verder daar ook onder mag verstaan. Het verontrust mij zelfs tot op zekere hoogte dat u redactioneel zo snel tot dergelijke konklusies komt, daar niet alleen uw blad tot een opinieblad mag worden gerekend, maar, naar ik aanneem, een deel van deze redactie nog is betrokken bij vormingsactiviteiten voor jonge soldaten, waar generaliserende uitspraken toch tot het taboe behoren.

Laat ik u geruststellen; ik behoor allerminst tot de 'fatsoensrakers' en ben zelfs over het algemeen in staat tot ruime opvattingen, vooral t.a.v. de huidige jeugd. Ik ben een gewoon Nederlands staatsburger die tijdens de oorlog vanuit Engeland afsprong in het verzet, om een bescheiden bijdrage te leveren aan de bevrijding. Er was voor mij, toen ik land en volk in nood wist, eenvoudig geen andere keuze mogelijk en dit had alles te

De Dam (3)

Het redactioneel artikel de Dam in uw septembernummer, geeft mij aanleiding tot volgende opmerkingen, vragen en commentaar:

Schrijver stelt dat het Damgebeuren allemaal zo aardig had kunnen zijn, maar als zo vaak in Nederland, weer is uitgelopen op een relletje van de fatsoensrakers.

Kan schrijver wellicht nader toelichten wat wordt bedoeld met de zinsnede 'Het had allemaal zo aardig kunnen zijn'. Wát had aardig kunnen zijn? Of was het niet aardig, maar had het aardig kunnen zijn?

Volgens schrijver is Nederland een landje waar de heilige gevoelens welig tieren. Hij verklaart niet te weten wat heilige gevoelens precies zijn, hij heeft ze zelf niet en hoopt ze nooit te krijgen. Het lijkt mij zinloos kritiek te leveren op iets waarvan men eigenlijk niet weet wat het is. Wel zegt schrijver te weten dat het heel enge dingen zijn, veroorzakers van de meest krasse en fanatieke vormen van onverdraagzaamheid. Mij komt het voor dat er geen land is waar een natio-

RED.

maken met nationale gevoelens. Het was ONS land dat werd onderdrukt en het was ONS volk dat moest lijden en onrecht verduren; daar kwam ik tegen in verzet.

Dat is namelijk mijn tweede bezwaar, dat u nationale gevoelens blijkbaar achteloos terzijde wilt schuiven en ze zelfs in het belachelijk vlak wil trekken, terwijl u, deel uitmakende van de redactie van uw blad en van een vormingscentrum, toch terdege dient te weten dat zulke gevoelens bij nagenoeg alle mensen ter wereld in meerdere of mindere mate bestaan en situatief gebonden zijn. Gevoelsuitingen tijdens internationale sportgebeurtenissen zijn daar het duidelijk bewijs van, om maar niet te spreken van het feit dat b.v. het z.g. internationale communisme niet van de grond kan komen, maar voortdurend en hoe langer hoe meer een knieval maakt voor het nationalisme.

Niet dat ik een voorstander ben van nationalisme; in tegendeel, ik zou een spoedige tot standkoming van een mondiale regering van harte toejuichen. Maar zelfs dan zouden we niet ontkomen aan blijvende nationale gevoelens en ik ben realist genoeg om te beseffen dat men zo iets als nationale gevoelens niet in het belachelijke mag trekken, om de eenvoudige redenen dat zij bestaan en de mensheid dikwijls tot ongelooftelijke

dadens inspireert, goed zowel als slecht.

De mensen die ik in het verzet heb leren kennen werden namelijk, evenals ik door deze gevoelens geïnspireerd; ik weet dit, doordat wij er dikwijls over spraken. Zij hebben bijzonder moedige daden verricht, die gericht waren op het verkrijgen van de vrijheid. Een aantal is daarbij door verraad en andere oorzaken in handen van de vijand gevallen en hebben ondanks de onmenselijke folteringen, door de Gestapo op hen toegepast gezweven. Zij zijn zijwendend de dood in gegaan, opdat zij zouden leven.

Voor mij zijn deze helden, hun daden en hun opofferingen gesymboliseerd in ons nationale monument op de Dam, dat voor mij en vele anderen die vrienden en verwanten verloren meer betekent dan welk ander monument, waar ook ter wereld. Wanneer ik dan moet constateren dat een aantal mensen, die voor het merendeel behoort tot een groep die zich weinig dienstbaar maakt voor de samenleving en er slechts op parasiteert, dit monument niet alleen beklad, maar er zelfs tegen urineert en zijn behoefte doet, dan gaat het mij beslist te ver en zijn, zoals de minister het terecht uitdrukte, de grenzen van het toelaatbare overschreden. Wanneer u mij eventueel om deze uitspraak wil rangschikken onder de 'fatsoensrakers', dan komt deze uitspraak voor uw eigen rekening.

Het is mij uit betrouwbare informatiebronnen bekend dat de 'vaste klanten' op de Dam niet tot de zeer bevoorrechte groep van de jonge generatie behoren. Vele van deze jonge mensen ontberen in de gezinssituatie liefde en aanhankelijkheid hetgeen buitengewoon remmend werkt op het tot stand komen van een harmonische uitgroei in het leven. De schuld van hun ongeremde activiteiten en ongeoorloofde daden ligt niet bij de jongeren alleen, maar is een samenlevingsprobleem. Het is dan ook menselijkerwijze wel begrijpelijk dat een groot deel van deze gefrustreerde jongeren, die dikwijls ernstige trauma in zich meedragen, deze frustraties afreageren in agressie. Het is zelfs begrijpelijk dat zij onbewust, uit een behoefte aan belangstelling, zelfs al is die belangstelling negatief gericht, hun activiteiten verrichten op die plaatsen waar zij het meest van de belangstelling zijn verzekerd. Dit neemt niet weg dat het feit blijft bestaan, dat zij daar de meerderheid van ons volk, voor wie het monument op de Dam een grote symbolische betekenis heeft, zeer diep mee kunnen kwetsen in hun nationale gevoelens.

En dit is naar ik meen een feit waar u, vooral gezien uw plaats en functie in onze samenleving, wat al te lichtvaardig overheen bent gestapt.

W. v. d. VEER

naal monument op dusdanige wijze kan worden misbruikt, zonder dat daartegen zeer snel en doeltreffend wordt opgetreden. Dat deze toestand hier heeft kunnen voortduren wijst — dacht ik — niet op fanatieke onverdraagzaamheid, maar slechts op een zeer grote mate van tolerantie.

Schrijvers opmerking dat de 'fatsoensrakers' bepaalde openbare tentoonstellingen natuurlijk helemaal niet hoeven te bezoeken lijkt mij, onder bepaalde voorwaarden, juist. Mij ontgaat echter het verband met het onderwerp, i.c. het gebeuren op de Dam, tenzij schrijver bedoelt dat de gemiddelde Nederlander, bij het passeren van het monument dan maar de ogen moet sluiten of de blik moet afwenden indien hij zich niet wil ergeren.

Schrijver bevestigt dat het monument werd gebruikt door de 'bezitters' als woon- en slaapplek, dat deze lieden er o.m. soms hun behoeften deden en zo nodig brutale en liederlijke praatjes verkochten tegen voorbijgangers. Ik vraag mij af waarom schrijver hier de woorden

'zo nodig' gebruikt, in welk verband kan zulks 'nodig' zijn? Schrijver bevestigt in zijn artikel een aantal gedragingen van de Damjeugd, hij gelooft echter niet dat 'ze nog veel meer deden' zoals wel wordt beweerd. Nu van mij hoeft dat ook niet, het door schrijver vermelde zal ook voor de meeste Nederlanders wel voldoende zijn geweest...

Tot slot zou ik toch nog iets willen schrijven n.a.v. die 'heilige gevoelens' van de 'fatsoensrakers'. In de jaren '40-'45 zijn talloze Nederlanders om het leven gekomen, een groot aantal als passief slachtoffer van de oorlogshandelingen direct of indirect, dan wel ten gevolge van de vernietigingswaan van het nazidom, een ander deel in de strijd tegen de bezetter.

De behoefte dit offer, collectief als natie te memoreren door op een daarvoor geschikte plek een monument te doen verrijzen, impliceert dat een dergelijk gedenkteken tot een nationaal symbool wordt, een nationaal heiligdom.

Is het nu zo vreemd dat het deel der Nederlandse bevolking, dat de oorlogsa-

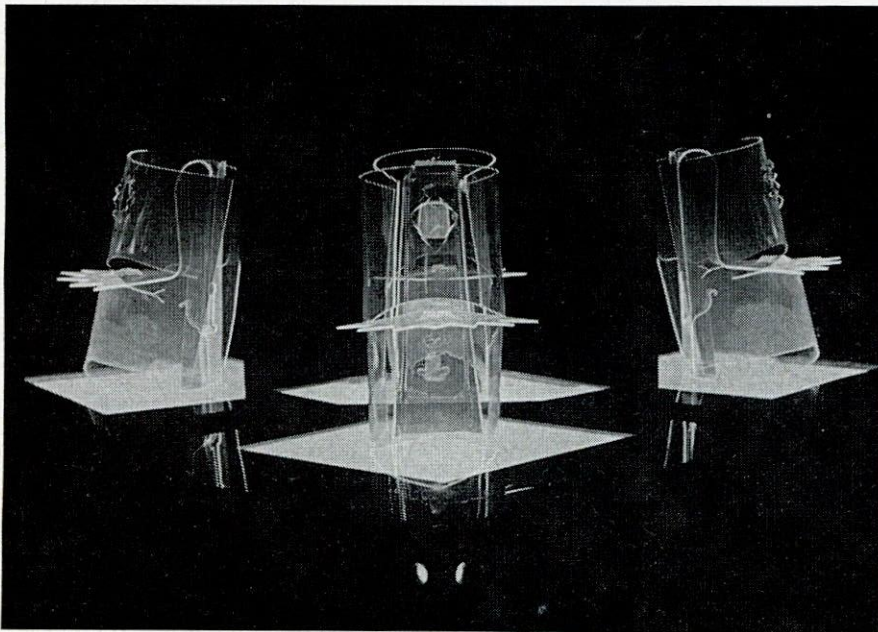
ren bewust heeft meegemaakt en in het bijzonder de groep nabestaanden van de oorlogsslachtoffers, zich gekwetst zal voelen indien een kleine, zich door gedrag en verschijningsvorm buiten de gemeenschap plaatsende groep dit symbool, dat de natie toebehoort, in beslag neemt en naar het oordeel van de overgrote meerderheid, bezoedelt?

Voor de schrijver zullen er ook wel geen heilige plaatsen zijn, dat is dan best, maar mag het gros van het Nederlandse volk daar dan anders over denken, zonder tot onverdraagzame 'fatsoensrakers' te worden bestempeld.

Schrijvers langharige werkschuwe vrienden zouden, dacht ik, beter hun 'activiteiten' kunnen verplaatsen naar de muziektent in het Vondelpark. Hun al dan niet strafbaar gedrag is dan hoogstens een politieke aangelegenheid en raakt de natie als zodanig niet. Maar dan zal het bij gebrek aan belangstelling wel allemaal niet meer zo aardig zijn...

LT. KOL H. WINS.

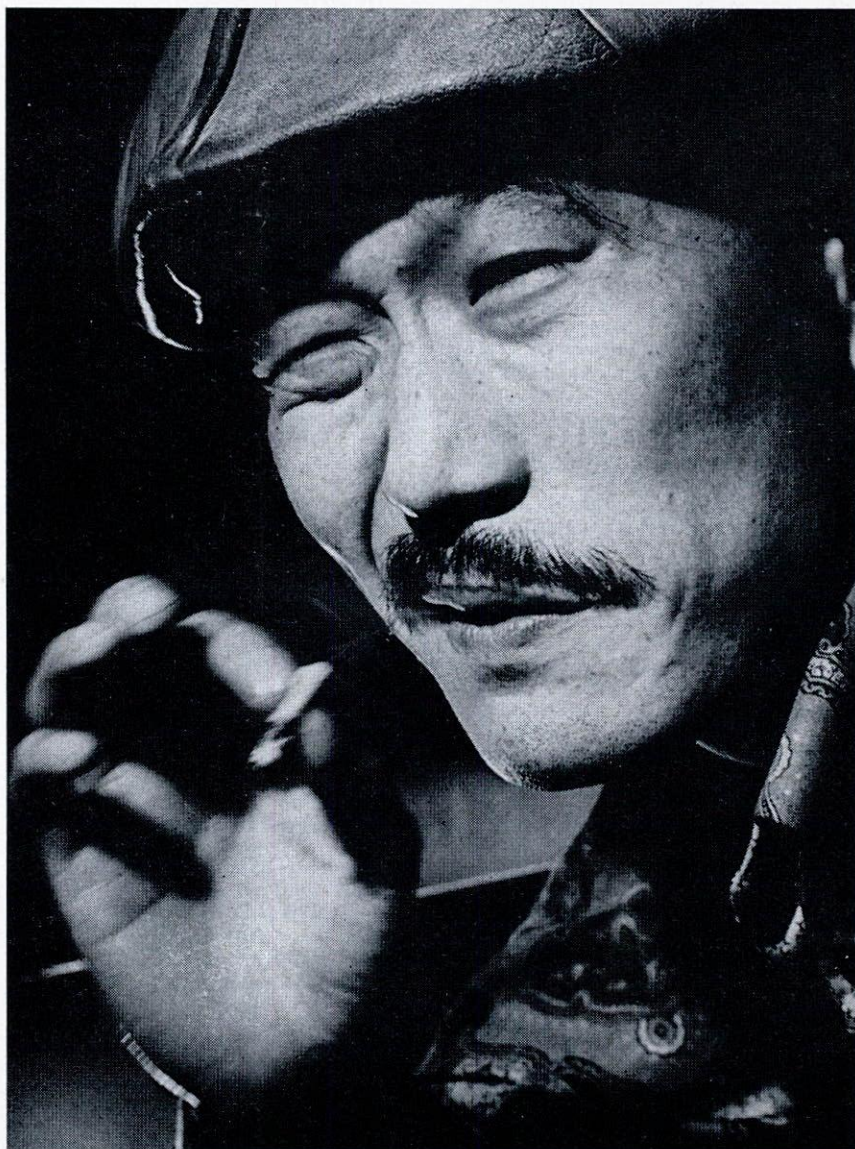
Japanse tovenaar in plexiglas

Haarlem is zijn plexiglas-tovenaar kwijt. De Japanse kunstenaar Kouji Agura verhuisde eerder dit jaar naar 's Hertogenbosch, waar hij werd aangesteld als leraar aan de kunstacademie. 'Atelier '63' in Haarlem 'ontdekte' Agura. In '67, '68, '69 exposeerde de Japanner in deze kunstgalerie zijn glasstructuren. De plastieken zijn doorzichtige fantasieën — vormen en subvormen als speelse details in een mysterieus geheel.

Kouji speelt met zijn materiaal en met de werkelijkheid. Hij doet dat met een toewijding die zijn plastieken boven het stadium van het experiment uittilen.

Zijn kunst is oosters noch westers. Ze is een samensmelting van beide — in plexiglas.

Contactcommissies in een verheugende malaise

Iedereen heeft het afgelopen halfjaar de contactcommissies scherp in het oog gehouden. Zouden ze inderdaad de gewenste democratisering brengen, zouden ze de starre hiërarchische verhoudingen kunnen doorbreken? Misschien omdat de verwachtingen zo hoog gespannen waren, doordat men, de dienstplichtigen in het bijzonder, vertrouwde op de zuivere bedoelingen van de insteller van deze commissies, is de teleurstelling groot geworden. Want zeker de dienstplichtigen zijn teleurgesteld.

Geheel onvoorbereid moest men in en aan de contactcommissies gaan werken. Aan de contactcommissies, want het ging nog om een proef. Deze is op 15 augustus beëindigd, toen de voorzitters verslag deden aan de bevelhebbers der Landstrijdkrachten. Ook de leden van de commissies brachten verslag uit, gevolg van een tussentijds getroffen regeling die niet in de oorspronkelijke stond. Gelukkig maar, dat de dienstplichtigen hun mening mochten geven. Zij kunnen immers onverbloemd zijn in hun uitingen dan beroepsmilitairen.

Er is in de commissies contact geweest tussen dienstplichtigen en beroepsmilitairen, tussen minderen en commandanten. Dat heeft inderdaad soms een verbetering in de verhoudingen tot stand gebracht. Maar in misschien evenzoveel gevallen is de verhouding verslechterd, buiten de wil van de betrokkenen vaak.

Verwachtingen

Wat is er gebeurd? De dienstplichtigen, jonge mensen, meer dan ooit betrokken bij het gebeuren in de maatschappij hadden van de contactcommissies verwachtingen die niet werden beantwoord. Verwachtingen omtrent medebeslissing, zelfstandigheid en vrijheid op bepaalde terreinen. De vergaderingen lokten echter vragen uit die de dienstplichtigen meer dan voorheen de beperktheid van hun vrijheid deed beseffen: zolang je stil staat op een rotstop kun je je nog op je gemak voelen. Ga je bewegen, rennen, dan merk je hoe klein je leefruimte is.

Duidelijker, het bleek dat zelfs aan de eenvoudigste huishoudelijke regels, die van het reglement op de inwendige dienst bij voorbeeld, niet kon worden getornd. Berucht is intussen het voorbeeld van de contactcommissie in Havelte die — hoe dan ook — wel een wijziging op de dagindeling had weten te bereiken, en die plotseling zag ingetrokken omwille van de uniformiteit in de betrokken brigade. Hierbij zou ik willen opmerken dat ik de daad van deze commissie goed kan begrijpen: wat heb je aan een gesprek dat geen resultaat heeft. Hoe gezellig zo'n gesprek ook is, praten om het praten wordt al veel te veel gedaan.

Er zijn meer vreemde dingen gebeurd. In augustus waren er nog onderdelen

waar nog steeds geen contactcommissievergadering was gehouden, ondanks aandringen van de dienstplichtigen. En wat te denken van de commissie die, een oplossing ziende, haar voorzitter vraagt of hij bereid is, dispensatie te vragen van die regels die voor zijn onderdeel onbelangrijk of zelfs lastig zijn, een bot 'nee' te horen krijgt? Het heeft weinig nut, meer voorbeelden aan te halen. Van commandanten die op 9 van de 10 vragen moeten zeggen dat ze niet bevoegd zijn, een beslissing te nemen; van dienstplichtigen die door gebrek aan informatie minderwaardige tegenspelers van hun commandanten zijn.

Toch is deze situatie verheugend. Neem ten eerste de dienstplichtigen-belangenvereniging, de VVDM. Zij zag in de contactcommissies concurrenten, zeker op plaatselijk niveau. Het tegendeel is waar gebleken. Veel soldaten zagen, dat ze zwak staan, dat het hen aan gegevens ontbreekt. De VVDM kan ze inlichten. Dezelfde VVDM die, wanneer in de contactcommissies een gesprek doodloopt, bepaalde punten op hoger niveau ter sprake kan brengen. De VVDM is immers, in tegenstelling tot de contactcommissies, onafhankelijk van de legerstructuur.

Meer en meer dienstplichtigen gaan dit beseffen. Ze zien dat een opgelegde 'democratie' geen democratie is, maar een spel. En hoe jong de dienstplichtige ook is, de leeftijd van het spelen is hij ontgroeid, zeker als het gaat om zijn rechten, om veranderingen in zijn positie van afhankelijkheid en onmondigheid.

Veranderingen kunnen, zo beseffen ze, niet worden aangebracht door een van bovenaf opgelegd orgaan. Dat het ledental van, en de actieve deelname aan de VVDM sinds maart van dit jaar zeer zijn toegenomen is dan ook voor een groot deel te danken aan de instelling van de contactcommissies. Maar de VVDM moet er wel iets voor terugdoen. Zorgen, bij voorbeeld, dat degenen die informatie willen hebben, niet tevergeefs bij haar aankloppen. Ook moet ze steeds meer begeleidend gaan optreden. Daarnaast moet ze vooraan lopen, initiatieven ontplooien. Dit is gebeurd in juni, toen ze de minister van defensie vroeg, een duidelijke uitspraak te doen over het al dan niet verlenen van werkelijk medebeslissingsrecht aan de contactcommissies. Dit recht zou zich in eerste instantie moeten uitstrekken over de directe levenssfeer van de dienstplichtigen, over die voorzieningen die enkel en alleen voortkomen uit de aanwezigheid van dienstplichtigen in de krijgsmacht. Maar hierbij moet het niet blijven, er moet meer gebeuren, er moeten duidelijker alternatieven worden geboden.

Een ander verheugend punt in de malaise, is, dat tenminste de dienstplichtigen die zitten hebben in de contactcommissies zich bewust zijn geworden

van hun positie en die van hun commandanten. Omringd door regels en voorschriften waarvan ze de oorsprong niet kennen, waarop ze geen invloed kunnen uitoefenen. Zij beseffen in ieder geval dat men niet gebaat is met een afhankelijk orgaan, dat het moet gaan om een onafhankelijke instelling die op alle niveaus kan praten, gebruik makend van alle mogelijke middelen, ook buiten de krijgsmacht, om zijn mening naar voren te brengen, de discussie open te gooien. En niet alleen de dienstplichtigen zijn zich meer bewust geworden van hun positie. Het lijkt me, dat ook de commandanten moeten beseffen dat ze eigenlijk aan handen en voeten gebonden zijn.

Alternatieven

Verheugend is de afgang van de commissies ook, omdat alternatieven noodzakelijker worden. Een eerste voorwaarde noemde ik al: onafhankelijkheid. Dit leidt naar een vakbond. De VVDM? Zeker, maar zij niet alleen. Ook de belangenverenigingen van beroepsmilitairen moeten gaan meespelen. Zij zijn al veel te rustig gebleven onder de uitsluiting van beroeps van deelname aan de commissies. Waarom zouden zij er niet in mogen? Omdat zij al een goede communicatie hebben met hun commandant, zoals luitenant-generaal Van Rijn stelt? Als hij al gelijk heeft moet hij toch beseffen, dat hij een vreemde figuur heeft geschapen.

Voor de onafhankelijkheid lijkt het me nuttig, dat een contactcommissie een eigen voorzitter kiest, en een secretaris aanstelt. Daarnaast moet klaarheid worden gebracht in de bevoegdheden. Waarom bij voorbeeld moet de uniformiteit worden gehandhaafd. Iedere legerplaats, iedere kazerne is immers een dorp apart, met eigen mensen, met eigen leefregels? Natuurlijk, in de taakuitvoering ten aanzien van het krijgsbedrijf moet uniformiteit bestaan, maar er zijn genoeg punten waarvoor plaatselijke regels denkbaar of wenselijk zijn.

We waren blij met de contactcommissies tot nu toe. Voor een dienstplichtige is een halfjaar lang, voor het leger niet; zelden is een zo ingrijpende regel zo snel uitgebeeld. Het voordeel is, dat het om een maatregel gaat die iedereen aangaat, die ook overal besproken wordt. Dit houdt in, dat een vernieuwde regeling aan alle eisen moet voldoen; te veel ogen zijn immers kritisch op de zaak gericht. Resultaat van de contactcommissies is, dat men zich bewust is geworden van wat gebeurt. Ik moet er niet aan denken dat een halfslachtige regeling de dienstplichtigen het gevoel zou hebben gegeven, werkelijk bij de zaak betrokken te zijn, zonder dat dit zo was. Een schijndemocratie dus. De huidige regeling bood minder, de toekomstige zal meer moeten bieden.

JAN STOOFF

Vandeloo en een beetje Campert

Over het werk van Jos Vandeloo zal men zelden vernietigende kritieken lezen. Kritieken in de trant van 'dit of dat boek mag u niet missen!', echter evenmin. Een enkele uitzondering daargelaten (de korte, maar zeer gave novelle *De Muur*), is dat niet zo verwonderlijk. Vandeloo's boeken hebben altijd wel iets, zonder evenwel ooit volledig te zijn. Dat men zijn werk desondanks toch dikwijls geboeid leest of blijft lezen, wordt m.i. bepaald door zijn onderwerpen en zijn techniek.

Voor al het laatste, de techniek, dient men niet te onderschatten. Het is door de intelligente wijze van komponeren van een verhaal, de woordkeus en, vooral niet te vergeten, de geraffineerde manier waarop hij een 'rond' slot weet te kreëren, dat Vandeloo zijn verhaal steeds weer net weet te redden. Dat dat de ene keer meer nodig is (opvalt) dan de andere keer, hangt direkt samen met de onderwerpen die hij gebruikt. Nooit zijn dit moeilijke of opzienbarende gegevens. Integendeel. Vandeloo weet precies wat op een bepaald moment 'in' is. Slim, de lezer immers herkent bij wijze van spreken de situatie, zichzelf vanaf de eerste regel. Niet zelden houdt deze indentifikatie gedurende het gehele boek of verhaal stand. Totdat...

Het boek is uit, men denkt er over na, en wat heeft men in handen...? Weinig. En wel doordat Vandeloo in wezen nauwelijks iets van een eigen visie geeft. Of men dat moet betreuren? Ik dacht van niet. Zolang Vandeloo op zijn knappe, lees eventueel -handige-, wijze blijft beschrijven, zijn zijn boeken niet alleen redelijk leesbaar, maar kan men bovendien nog tot een eigen interpretatie komen. Begint Vandeloo eenmaal zelf te filosoferen, dan wordt het allemaal zo smartlapperig, dat zelfs de techniek tekort schiet. Iets dat zich eveneens voordoet wanneer Vandeloo te zeer overtuigd is van een, overigens op zich verrassend, idee voor een verhaal, hoorspel of T.V.-stuk. Het is dan alsof hij in iedere regel tegen de lezer knipogend glimlachend zou willen zeggen: 'Zie toch mijn vondst...!' Waar dat toe kan leiden, vindt men o.a. in zijn recente boek *-De 10 minuten van Stanislaw Olo-* en wel in de door de AVRO-televisie uitgezonden éénakter *-Autostrada-*. Mede door een zeer zwakke dialoog, zou ik mij tot de opmerking willen beperken dat Pinter stellig in Vandeloo's boekenkast staat, of hij dat werk echter ooit goed gelezen heeft, waag ik ten eerste te betwijfelen...

Behalve *-Autostrada-* vindt men in *-De 10 minuten van Stanislaw Olo-* nog: Een kort verhaal (titel gelijk aan dat van de bundel) en een filmscript, getiteld: *Black Basilius*. In het verhaal wordt de hoofdfiguur geconfronteerd met een man, waarmee hij niet veel langer dan 10 minuten spreekt. Wanneer hij later het gesprek wil hernemen, de man laat

BOEKBESPREKING

hem niet 'los', lukt dat niet zo best. De man in kwestie is dood... Oorzaak? Of wat zou een verdere confrontatie hebben opgeleverd? Vandeloo laat het open voor de lezer.

In dit kader wat kort weergegeven, Vandeloo's idee in *-De 10 minuten van Stanislaw Olo-* is zonder meer sterk. Dat het verhaal toch niet geheel bevredigt komt m.i. doordat Vandeloo iets te nadrukkelijk detailleert, met als storend bijverschijnsel dat het sobere taalgebruik soms iets bombastisch krijgt.

Het script *-Black Basilius-* is meer dan overtuigend. Ondanks het clichématige gegeven: Blank meisje wordt zwanger gemaakt door neger, houdt Vandeloo zichzelf vrijwel voortdurend in de hand. Anders gezegd: Hij beschrijft, is zich bewust dat hij alleen op die manier iets te 'zeggen' heeft. Of, gelijk eerder opgemerkt, *-Black Basilius-* geeft de lezer alle mogelijkheid voor eigen interpretatie, visie, eigen verhaal. Waarmee niets anders gezegd wil zijn, dat zonder genoemd script de bundel *-De 10 minuten van Stanislaw Olo-* vrijwel te verwaarlozen zou zijn geweest, maar met, Jos Vandeloo weer een boek geschreven heeft waarover men zelden vernietigende kritieken zal lezen. Evenmin echter, kritieken in de trant van 'dit boek mag u niet missen!'...

Hoe ik mijn verjaardag vierde

In tegenstelling tot Vandeloo is Campert een schrijver die, vanuit het werk zelf, wel degelijk iets te zeggen heeft. Ook al gaat het meestal over hetzelfde, nl. het menselijk tekort, de eigen benadering van Campert staat altijd wel borg voor een wezenlijke dialoog auteur-lezer. Niet in de laatste plaats doordat Campert zelden een pose aannam, altijd echt was.

-Aannam en was-. Hoe jammerlijk ook, ik realiseer mij te goed hoe ik naar dit nieuwe boek van Campert uitgezien heb, -aannam en was-. M.a.w.: Verledentijd. Zonder nu te willen zeggen dat Campert in *-Hoe ik mijn verjaardag vierde-* de lezer beduvelt, ontcom ik bij lezing van dit boek toch niet aan de gedachte dat er iets niet klopt. Mocht dit achteraf aan mij liggen en niet aan Campert, dan zal ik de lezer van deze rubriek daarvan gaarne alsnog op de hoogte stellen. Uit vroegere besprekingen is daarvoor te duidelijk gebleken dat Campert dat waard is-was. Voorlopig echter moet ik het wat *-Hoe ik mijn verjaardag vierde-* betreft, houden op: Laat maar zitten. Zielig, sentimenteel, aanstellerig etc. doen, kan altijd nog wel. -Bijvoorbeeld-: Binnenskamers, met aan de wand de omslagfoto van *-Hoe ik mijn verjaardag vierde-* sterk vergroot. Waaruit de lezer mag konkluderen dat dit nieuwe boek van Remco Campert uiterlijk stellig goed verzorgd is.

DICK ZAAL

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 - Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen. Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst. Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen. Wie iets voelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vult het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis. (Voor de Marine geldt een aparte regeling.)

Ondergetekende

..... (naam, voorletters, rang)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (landmacht/luchtmacht)

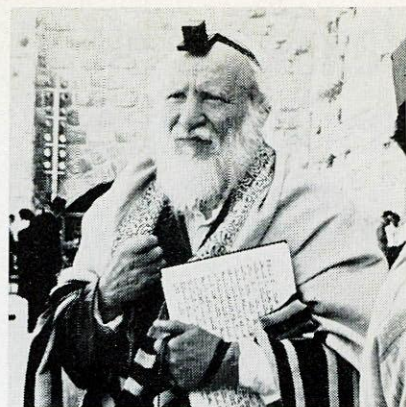
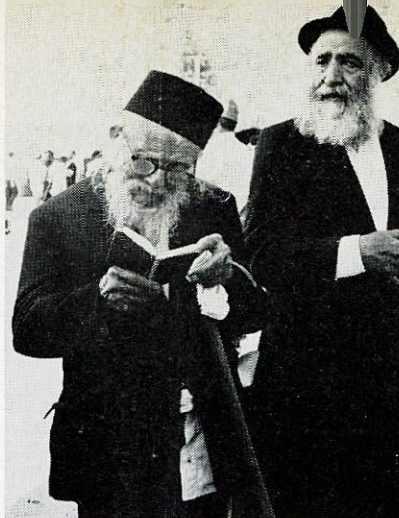
..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Verbond in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

..... Handtekening:

Klaagmuur in Jeruzalem

Hoe lang duurt de rust?

